

ФЕМІНІСТСЬКИЙ РУХ І РОЗВИТОК СЛОВНИКОВОГО СКЛАДУ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Зацний Ю.А., д. філол. н.

Запорізький державний університет

Боротьба жінок у США та Великобританії за рівні економічні і соціальні права з чоловіками знайшла глибоке відбиття в англійській мові, зумовила навіть певні тенденції розвитку його словникового складу. Насамперед, у зв'язку з жіночими рухами англійська мова поповнилась значною кількістю нових слів та словосполучень. Серед неологізмів 80-х – 90-х років вони складають, за нашими підрахунками, більше 200 одиниць. Деякі з таких неологізмів були створені самими учасниками жіночого руху, проте значно більше інновацій виникло за межами фемінізму як словесна реакція суспільства на цей рух.

Феміністки, наприклад, першими почали вживати дієслово *network* у значенні “встановлювати широкі контакти між собою” [1, 211]. У подальшому це дієслово набуло значення “мати широке коло знайомих, здобувати професійну та особисту вигоду з цих контактів”, з ним пов'язані і неологізми *networker*, *networking*. Вважається, що заміна лексеми *sex* такими одиницями, як *gender*, *sex/gender system* - це значний внесок фемінізму до суспільної наукової теорії [2, 49]. У той же час зазначимо, що в мові активістів жіночого руху були започатковані і широко вживаються нові словосполучення зі словом *sexual*: *sexual abuse*, *sexual awareness*, *sexual harassment* [3, 62].

Виникла навіть “феміністська лінгвістика”, яка була реакцією жінок на “андроцентричність” мови [4, 62]. З феміністською лінгвістикою пов'язані, зокрема, такі утворення, як *herstory* замість *history*, якщо автор книги на історичну тему - жінка (вона позначається словом *herstorian*), неологізми *chapess*, *leaderene*, а також спроби змінити написання деяких слів, наприклад, *wimmin* замість *women*. Слово *herstory* виникло в мові войовничих феміністок на початку 70-х років для позначення ролі жінок в історії або висвітлення історії з точки зору жінок і є прикладом того, що фактор актуальності слова є вирішальним у визначенні подальшої долі інновації, її закріплення в мові, навіть всупереч дії інших факторів.

Оказіональність цього слова була очевидною, лінгвістів воно дратувало навмисним ігноруванням законів етимології (метою зазначеного неологізму було привернення уваги до “монополії” чоловічих поглядів у суспільстві саме шляхом порушення лінгвістичних законів), однак у 80-ті роки воно здобуло розповсюдження в загальній мові поряд зі своїм похідним *herstorian*, оскільки “вчені почали переглядати події політичної та соціальної історії з точки зору жінок” [5, 130]. Останнім часом слово *herstory* набуває більш узагальненого, символічного значення: *It is especially pioneering as a contribution herstory of women sportswriters and sportscasters* [6, 683].

Few histories need herstory more urgently than western music
(The Economist, Oct. 4, 1997)

Популярний нині вираз *glass ceiling*, також пов'язаний з проблемою рівних прав жінок. Цей вираз було взято з назви книги М. Девідсона та К. Купера (*Shattering the Glass Ceiling*); він позначав невидимі бар'єри, які перешкоджають жінкам бути керівниками ділових підприємств [7, 102; 8, 142]; і саме в цьому значенні вживається частіше всього і останнім часом: “Women in career structures sense that a glass ceiling exists which prevents them from reaching the top” [9, 96]. Зазначимо, що за аналогією до словосполучення *glass ceiling* наприкінці 90-х років виникли і словосполучення *glass wall*, *glass floor*. Перше - *glass wall* – вживається для позначення забобонів та перешкод, які не дають жінкам змоги розширювати свій досвід у фірмах, організаціях:

The glass ceiling that lie between women and such posts are important. But so are glass walls that keep them from broadening their experience. (The Globe and Mail, Dec. 11, 1997)

Друге словосполучення - *glass floor* – констатує, що і досі існують бар'єри, які не дають багатьом жінкам можливості навіть почати свою службову кар'єру після закінчення університету.

Вплив, який справила на англійську мову боротьба жінок за рівні права, не обмежується лише новими словами та словосполученнями. Виникла особлива форма мовлення - “політично коректна” форма виразу,

яка має на думці як чоловіків, так і жінок, “інклузивна мова” (inclusive language). Для створення інклузивних термінів виник і “нейтральний” словотворчий елемент- person. Парадокс, правда, полягає в тому, що з елемента “інклузивного” напівсуфікс -person перетворився, фактично, в елемент “ексклузивний”, оскільки похідні з цим суфіксом (chairperson, counterperson, barperson, spokesperson) позначають у більшості випадків саме жінку [10, 730]. Спочатку одиниці з елементом – person здавалися штучними і навіть смішними для багатьох людей. Вони звикли до слів з елементом -man і ніколи не думали, що ці слова означають тільки чоловіків, хоч елемент man, зазначають лінгвісти, у зв’язку зі своєю “статевою спеціалізацією” був не дуже зручним” у багатьох контекстах [11, 155].

Пізніше “феміністський погляд” на мову став більш припустимий, і в сучасній англійській мові лексичні одиниці з елементом -person, що функціонує як елемент словотворчий, здобули широкого розповсюдження. Елемент -person у новітніх словниках уже зареєстрований як “суфікс”. Зазначається, що цей суфікс вживається як нейтральний по відношенню до статі формант. Таке “інклузивне” значення суфікса -person, тобто те, що він включає експліцитно як жінок, так і чоловіків, призвело навіть до утворення слова personkind - жартівливого замінильника слова mankind. Саме у зв’язку з жіночим рухом у США почалася кампанія “викорінення” мови, яка дискримінувала за статеву ознакою, і її заміна “інклузивною мовою”. Бюро перепису населення, наприклад, змінило назви 52 професій, серед яких: airline stewardess (на “flight attendant”), busboy (на “waiters’s assistant”), fireman (на “firefighter”), laundress (на “launderer”).

Кінець XX століття називають “пост-фемінізмом” (post-feminism), а його символом виступає “жінка пост-фемінізму” (PFW - post-feminist woman), проте дослідження досить переконливо свідчать, що дискримінація жінок в економічній та суспільно-політичній сфері продовжується і досі, оскільки сучасне суспільство базується на патріархаті [12, 100]. Тому вчені вважають останні роки періодом “феміністських революцій” [13, 53]. У 90-ті роки виникає поняття “культурного фемінізму” і відповідний неологізм cultural feminism. Прихильники “культурного фемінізму” закликають жінок боротися не тільки за рівні права, але й за перегляд самих принципів, на яких базується поняття про “стать” [14, 142].

Разом з тим, на сучасному етапі розвитку суспільства в англійських країнах спостерігаються значні зміни в соціальному становищі та психології жінок. Хоч певна їх частина і зараз вважає, що головне в їх житті – створення сім’ї, а не ділова кар’єра (це позначається виразом mommy track), проте більшої популярності набуває кредо “нової жінки” (new woman)—поєднання сімейних функцій з діловою кар’єрою, з громадським життям. Невипадково, що “нову жінку” називають також “супержінкою” (superwoman). З “ новою жінкою” пов’язане і виникнення поняття “нового чоловіка” (new man). Він не проповідує вишесті чоловіків над жінками (це позначається неологізмами masculinism, phallocrasy), не цурається занять та справ, які традиційно вважалися жіночими. Саме тому за аналогією до неологізма mommy track з’явився вираз daddy track для позначення кредо тих чоловіків, які вважають головним у своєму житті сім’ю, виховання дітей (така психологія та поведінка “нового чоловіка” позначається словосполученням new mannery).

Активна роль жінок у політичних, особливо у виборчих кампаніях примусила багатьох політичних діячів переглянути свої платформи, інколи навіть зробити їх спрямованими на вирішення проблем жінок (fem-centric), зважати на те, що політична орієнтація жінок, їх поведінка на виборах у більшості випадків не збігається з орієнтацією та поведінкою чоловіків, навіть коли це стосується подружжя [15, 265]. Саме тому і виник у мові політики неологізм gender gap, який означає “розрив” у поведінці чоловіків та жінок як виборців:

The gender gap - the difference between the way men and women vote is large.
(The Economist, Apr. 13, 1996)

Суспільно-політична активність жінок у США та у Великобританії викликала необхідність виділення серед них окремих впливових соціальних груп. Наприклад, у другій половині 90-х років було створено словосполучення soccer mom. Воно позначає численну категорію жінок, які належать до середнього класу, мешкають у пригородах, ніде не працюють, і займаються вихованням дітей (відвідують усі спортивні змагання, особливо футбольні, - звідси і назва “футбольна мама”) і проявляють велику активність у політичній, громадській житті. “Футбольні мами”—це ціла армія виборців, яку не можуть ігнорувати політики:

Voter satisfaction was illustrated by the symbolic swing voter: no longer an angry white male with a pink slip but a prosperous soccer mom chafing at a chronic lack of time.
(US News and World Report, Nov. 18, 1996)

Словосполучення soccer mom перетворилося, певною мірою на символічне позначення жінок середнього класу, саме тому “ коло жіночих проблем”, наприклад, освіта, охорона здоров’я здобуло назву soccer mom issues:

Focusing mostly on a soccer mom issues like education and health care, the First Lady hoped to solidify her support among female voters.

(Newsweek, July 19, 1999)

В окрему соціальну групу в англомовних країнах почали виділяти і дружин керівників, адміністраторів фірм, корпорацій (corporate wife). Ці жінки також заявляють про себе на арені громадського та політичного життя:

Lorna Wendt, a 53 year old, has become the unlikely champion for a newly identified class of western woman: the corporate wife.

(The Times, Febr. 11, 1997)

Отже, жіночий рух останніх десятиліть не тільки зумовив поповнення англійської мови численними інноваціями, але й привів до виникнення інклюзивної мови і навіть до “феміністської лінгвістики”. Неофемінізм можна вважати одним із основних соціальних чинників, які впливають на те, що параметр “політичної коректності” все більше детермінує різноманітні дискурси англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. The Oxford Dictionary of New Words.- Oxford.- New York: Oxford University Press, 1992.-322p.
2. Фоменко О.С. Жіночий рух в демократичному суспільстві та його вплив на розвиток мови // Філологія і культура: Зб.наук. пр.- К.: Київський Національний Університет ім. Тараса Шевченка, 1996. - С.47-52.
3. Weiss P. The Second Revolution // Harper's Magazine. - 1991. - Vol. 282. - № 1691. - P. 58-72.
4. Lakoff R. Language and Women's Place // Language in Society. – 1973. - №2. – P. 45-79.
5. Fiedler E., Jansen R., Norman – Risch M. America in Close-up. – Harlow, Essex: Longman, 1998. – 284 p.
6. Jennings K. Women, Media and Sport // Media, Culture and Society. - 1996. - Vol. 18. - № 4. - P. 683 - 686.
7. Guyon J. The Global Glass Ceiling // Fortune. – 1998.-Oct. 12.- P. 102-103.
8. Hindle T. Field Guide to Business Terms. - Boston: Harvard Business School Press, 1993. - 278 p.
9. McDowall D. Britain in Close-up. – Harlow, Essex: Longman, 1997.–208 p.
10. Merriam Webster's Dictionary of English Usage. – Springfield, Massachusetts: Merriam – Webster, 1994. – 978 p.
11. Williams R. Keywords: A Vocabulary of Culture and Society.- Glasgow: Fontana, 1976.- 286p.
12. . MacDonald M. Representing Women: Myths of Femininity in the Popular Media. – London: Pan Books, 1995. - 194 p.
13. Бевзенко Л.Д. Глубиннопсихологический фактор как основа самоорганизационного анализа динамики социальных систем // Философская и социологическая мысль. – 1996. - №5-6. – С. 36-75.
14. Brooks A. Post-feminisms: Feminism, Cultural Theory and Cultural Forms. London: Routledge, 1997.- 234p.
15. Chafe W. Women and American Society // Making America. The Society and Culture of the United States. – Washington: United States Information Agency. – 1988. – P. 258–269.